

Feyhaman Duran (1886-1970)

Peyzaj ve natürmort çalışmaları da olan ve Türk Resim Sanatına portrecilik türünü yerleştiren sanatçı. Türk Ressam İbrahim Muslühiddin Feyhaman 17 Eylül 1886 tarihinde İstanbul Kadıköy'de Osmanağa Mahallesinde doğmuştur. 6 yaşındayken, babası şair ve hattat Süleyman Hayri Bey'i 24 yaşında da annesi Fatma Hanım'ı kaybetmiştir. 1895 yılında Dedesi Duran Çavuş'un himayesinde kaydolduğu Galatasaray Sultanisi'nde öğrenim gördüğü yıllarda, okul müdürü Abdurrahman Şeref Bey'in de desteğini almış, karakalem portreler çizmiş, çini mürekkebi ve yağlıboya resmin yanı sıra "hat" sanatıyla da yakından ilgilenmiştir. 1908'de altıncı sınıfı bitirince çalışma yaşamına atılmış ve bir süre Bab-ı Ali'de katiplik yapmıştır. Aynı yıl kendi okulu olan Galatasaray Sultanisi'nde Fransızca güzel yazı öğretmenliğine de başlamıştır. Daha sonra dostluk kuracağı ve o dönemde okul müdürü olan Tevfik Fikret, okulun öğretmenleri Şevket Dağ ve Vicen Arslanyan Efendi'nin, yeteneğini fark ettikleri Feyhaman'ı eğitim görmesi için Paris'e gönderme girişimleri sonuç vermez. Feyhaman Duran, bir rastlantı sonucu Hıdiv Ailesi mensubu Abbas Halim Paşa ile tanışır ve Paşa'nın kızının resmini yapar. Resmi çok beğenen Paşa, sanatçının yeteneğini fark ederek diğer aile bireylerinin portrelerini de ısmarlar. Ardından da 1910' da eğitim masraflarını üstlenerek Feyhaman'ı Paris'e eğitim almaya gönderir. Burada Güzel Sanatlar Akademisi'nde Paul Richet'den ilk resim derslerini alır. Bir yandan da Akademi Julien'de dini, tarihi ve portre ağırlıklı konuları işleyen Jean Paul Laurens ve oğlu Paul Albert Laurens'le çalışmalarını devam ettirir. 1913-1914 'te Paris Ulusal Güzel Sanatlar Yüksek Okulu'nda Fernand Cormon'un Atölyesi'nde ve Arts Decoratif'te eğitim alır. Fernand Cormon'un Atölyesi'nde aldığı akademik eğitimden büyük ölçüde etkilenmiştir. Ancak Feyhaman'ın sanat anlayışı ve portreye olan ilgisinin ağırlık kazanmasında, bir portre ustası olan hocası Jean Paul Laurens'in etkisi de göz ardı edilemez. Paris'te müzeleri, galerileri dolaşarak ve ustaların kopyalarını çalışarak ufku genişleten sanatçı, Paris deneyimlerini kendi süzgecinden geçirmiş, akademik sınırlara bağlı kalmaktan da kurtulmuştur. 1914'e kadar Paris'te resim eğitimi olarak tekniğini ve anatomi bilgisini ilerleten sanatçı, Paris'teki diğer Türk ressamı gibi Empresyonizm'den oldukça etkilenmiştir. Empresyonizmin yanında ekspresyonizm, fovizm ve diğer sanat dallarını da inceleyen sanatçı çalışmalarında empresyonizm akımından yola çıkarak gerçekçi, anlatımcı bir üslubu benimsemiştir.

Tüm yaşamı boyunca vefalı ve ölçülü davranma alışkanlığını Paris'te de uygulayan Feyhaman; oradaki eğitimini himaye eden Abbas Halim Paşa'nın kendisine gönderdiği paranın yalnızca gereken kadarını kullanmış, gerisini ise döndüğünde Abbas Halim Paşa'ya iade etmiştir.

Feyhaman Duran Birinci Dünya Savaşı başlayınca Paris'te öğrenim gören birkaç öğrenci ile beraber gemi ile 1914'te Avrupa'dan Türkiye'ye dönmüştür. Evinde sık sık sanat sohbetleri yaptıkları Abbas Halim Paşa vesilesiyle hekim ve farmakolog olan Akil Muhtar ile tanışır. Kendisi de resim yapan Akil Muhtar ile uzun yıllar sürecektir bir dostluk kurar. Bu süreçte resimle geçinmeye çalışan sanatçı, Harp Mecmuasında, çalışır ve savaş resimleri yapar. İbrahim Çallı ve Sami Yetik'le birlikte Vezneciler'de bir atölyede resim dersleri verir. Özellikle portre türünü öne çıkarır ve Osmanlı Ressamlar Cemiyeti'nin açtığı sergilere de katılır. Yeni bir resim geleneğini yerleştirmeye katkıda bulunan Feyhaman, 1916 da katıldığı Galatasaraylılar Sergisi'nde sağlam bir teknik düzey ve desen anlayışı içeren "Dr. Akil Muhtar'ın Portresi" adlı yapıtıyla gümüş madalya ve "Zikr-i Cemil (Güzelliği Anma)" Ödülü'nü kazanmıştır.

Aralık 1919'da İnas Sanayi-i Nefise Mektebi adıyla anılan Kız Güzel Sanatlar Okulu'nda öğretmen olan Mihri Müşfik Hanım'ın Avrupa'ya giderken yerine önerdiği Feyhaman, "usul-ü tersim" öğretmeni olarak burada işe başlar ve emekliye ayrıldığı 1951 yılına kadar okulda eğitim vermeyi sürdürür. 1921 yılında Osmanlı Ressamlar Cemiyeti, yeni

bir tüzük hazırlayarak "Türk Ressamlar Cemiyeti" adını aldığında, sanatçı da kurucu üyeler arasında yer alır. Bu süreçte öğrencilerinden ressam Güzin Hanım ile tanışmaları 25 Ağustos 1922 tarihinde evlilikle sonuçlanır. Büyük bir aşkla bağlı olduğu eşi Güzin Duran'ı betimlediği pek çok portresi vardır. Çift önce Baltalimanı ve Beylerbeyi'nde yaşadıkdan sonra Güzin Hanım'ın ailesinden Hattat Yahya Hilmi Efendi'den kalan ve yaşamlarının geri kalanını geçirecekleri, bahçesindeki atölyede çalışmalarını sürdürecekleri, Süleymaniye'deki eve taşınırlar. 1923 yılında Türk Ressamlar Cemiyeti'nin Ankara'da düzenlediği karma sergiye katılan sanatçı, 1926'da Sanayi-i Nefise (Güzel Sanatlar) Birliği'nin kuruluşunda yer alarak ölünceye kadar da yönetim kurulunda bulunur. Soyadı kanunu çıkınca çok sevdiği dedesi Şair Duran Çavuş'un adını kendisine soyadı olarak kaydettirir. 1938'de Cumhuriyet Halk Partisi'nin düzenlediği Yurt Gezileri programı içinde Gaziantep'e gönderilen Feyhaman buradan yörenin özelliklerini yansıtan on kadar tablo ile döner. Devlet sergilerine de yoğun biçimde katılarak çalışmalarını sürdürür.

Ocak 1939'da İbrahim Çallı ve Ayetullah Sümer ile birlikte İnönü'nün portresini yapmak üzere Ankara'ya davet edilir. Atatürk portrelerini ise canlı modelden çalışma olanağı bulamadan, izlenimlerine dayanarak ve fotoğraflardan yararlanarak yapmıştır.

1943-1947 yılları arasında eşiyle birlikte Topkapı Sarayı Müzesi'nde çalışarak Sarayın iç ve dış mekanlarını resimler. 1951'de ise emekliye ayrılarak Süleymaniye'deki evinde çalışmalarına devam eder. 6 Mayıs 1970 yılında İstanbul'da hayata veda eder. İstanbul Üniversitesi'ne bağışlanan bu ev ve atölyesi halen Feyhaman Duran adına Müze olarak ziyaret edilebilmektedir.

1914 İzlenimcileri kuşağının bir sanatçısı olarak kabul edilen Feyhaman'ın uzun yıllar süren yarı akademik, yarı izlenimci sanat yaşamında, portre, natüromort, manzara, kaligrafik ve tarihsel konuları içeren çalışmalar ağırlıklı olmuştur. Sıcak renklere tutkuyla bağlı olan ve yapıtlarında yansıtan sanatçının "*Renk bence şeker gibi tatlı bir şey, gözden gelen şeker!*" sözleri bu anlayışını yansıtmaktadır. Feyhaman Duran özellikle modelinin fizik yapısını başarıyla yansıtan, güçlü renk anlayışı içeren portreleriyle tanınır. Dostlarını da genellikle sanat camiasından seçmiştir. Şair Ahmet Haşim, Şeref Akdik, Vecih Bereketoğlu, Prof. Dr. Süheyl Ünver, müzisyen Şerif Muhittin Targan, tarihçi İbnü'l Emin Mahmut Kemal İnal bu isimlerden bazılarıdır. Sanatçı portre türü resmin, ticari bir tür sayılmasına karşı çıkmış, modelin, duygusu ve yapısıyla birlikte kavranıp yansıtılması gerektiğine işaret etmiştir. O'na göre portrede "kalıp" ve "mana" nın bir arada olmasıyla, akademik çizginin ötesinde, diğer resim türlerinin üzerinde bir durum oluşmaktadır. Bu durumu "*portrede bir kalıp var, bir de manası; bunlardan yalnız biri kafi gelmez. Onun için portre güçtür*" sözleriyle ifade eder. Feyhaman Duran Cumhuriyet sürecindeki önemli şahsiyetleri portrelerinde ele almıştır. Bu bağlamda pek çok Atatürk portresi de yapmıştır. Bunlar teknik olarak oldukça olgun, dengeli ve başarılı eserler olarak karşımıza çıkar. Kıyafet ve aksesuarları portrenin konusunu bastırmadan ve orantılı şekilde kullanarak, desen sağlamlığı, ışık-gölge uyumu, tonlama-valör doğruluğu ve güçlü renk anlayışını öne çıkarmıştır. Portrelerinde oluşturduğu bu dengeli tutum, genel ifadenin ayrıntılara boğulmasını engellemiş, dış görünüşün yanında iç dünyasını da başarıyla dışa yansıtmıştır. O'nun portredeki başarısı ve önemini Nurullah Berk; "*Feyhaman Hoca 1918'lerde, kişiliğini Türk resim dünyasına duyurduktan sonradır ki, portrenin ne demek olduğu anlaşıldı. Bir kuşak önceki ressamlar ne portreye, ne de insan resmine yanaşmak cesaretini göstermişlerdi, Feyhaman Hoca'nın başlıca kaygısı insanların portrelerini yapmak, onları tuvalerde yaşatmak olmuştur*" sözleriyle anlatır. Yapıtlarında, yer yer daha gerçekçi, geleneksel ya da anlatımcı üslubun da bulunduğu görülen sanatçı, sonuçta empresyonist anlayışı kendisine temel almış ancak bu akımı yaşamı boyunca kendine özgü kişiliği ve yeteneğiyle birleştirerek, eserler vermiş, en önemlisi de Çağdaş Türk Resmi'nde portrecilik söz konusu olduğunda, bu türün en büyük ustası olarak kabul edilmiştir.

Fatih ELCİL

KAYNAKÇA

BAŞKAN, Seyfi, “Çağdaş Türk Resmi”, **Türk Sanatı Üzerine Denemeler**, İstanbul 1990, s.103-106.

BAŞKAN, Seyfi, **Ondokuzuncu Yüzyıldan Günümüze Türk Ressamları**, Ankara 1991.

BERK, Nurullah, **Türkiye’de Resim**, İstanbul 1943.

EBCİOĞLU, Hikmet, “Türk Resminin Ünlü Portrecisi”, **Yıllar Boyu Tarih Dergisi**, S 10, İstanbul 1982, s.37-40.

EPIKMAN, Refik, “Türk Ressamlarının Yurt Gezileri”, **Ülkü Dergisi**, S 25, İstanbul 1939, s.461-462

EPIKMAN, Refik, “Yurdu Gezen Türk Ressamları”, **Güzel Sanatlar Mecmuası**, S 1, İstanbul 1939, s.131-137.

İREPOĞLU, Gül, **Feyhaman Duran Resme Adanmış Bir Yaşam**, İstanbul 2001.

İREPOĞLU, Gül, **Feyhaman**, İstanbul 1986.

19/08/2022 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/feyhaman-duran-1886-1970/?pdf=3658> adresinden erişilmiştir